

СВІТОВА ФІНАНСОВА КРИЗА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ КРАЇН ЄС

Розглядається феномен явища світової фінансової кризи 2008 року та його вплив на відносини між країнами Європейського Союзу. Характеризуються важливі аспекти політичних та економічних відносин країн-членів ЄС в умовах кризи. Розглядається криза єврозони як практичний прояв світової фінансової кризи в регіональному масштабі. Автор дійшов висновку, що більшість держав Союзу виявилися непідготовленими до таких подій і проявили свою нежиттєздатність без економічної допомоги розвинених країн Європи.

Ключові слова: світова фінансова криза, Європейський Союз, єврозона, криза єврозони.

Рассматривается феномен явления мирового финансового кризиса 2008 года и его влияние на отношения между странами Европейского Союза. Характеризуются важные аспекты политических и экономических отношений государств-членов ЕС в условиях кризиса. Рассматривается кризис еврозоны как практическое проявление мирового финансового кризиса в региональном масштабе. Автор пришел к выводу, что большинство стран Союза оказались неподготовленными к таким событиям и проявили свою нежизнеспособность без экономической помощи развитых государств Европы.

Ключевые слова: мировой финансовый кризис, Европейский Союз, еврозона, кризис еврозоны.

The 2008 global economic crisis phenomena and its influence on relations among European Union member states are considered. Important aspects of the political and economic relations of the EU party states under crisis conditions are characterized. The eurozone crisis as the practical display of the global economic crisis on the regional scale is considered. The author comes to the conclusion, that the majority of the European countries have become unprepared to such events and showed their lack of vitality without financial assistance of the developed European countries.

Key words: global economic crisis, the European Union, the eurozone, eurozone crisis.

Кінець 2000-х років у міжнародних відносинах ознаменувався виникненням світової фінансової кризи, яка, у свою чергу, вплинула на подальший хід економічних та політичних відносин держав світу, зокрема країн Європейського Союзу. Фінансова криза, яку іноді називають «великою рецесією», що розпочалася ще влітку 2007 року і практично проявила у вересні-жовтні 2008 року у вигляді значного погіршення основних економічних показників у більшості розвинутих країн і глобальної рецесії, що виникла наприкінці того ж року [1]. Із виникненням цього явища особливо гостро постало питання про те, чи зможуть держави Євросоюзу вживати антикризових заходів незалежно одна від одної, адже протягом останніх 50 років вони були політично й економічно тісно пов'язані між собою.

Мету статті автор убачає у висвітленні важливих аспектів наслідків світової кризи для країн ЄС та відстеженні змін у їх політичних та економічних відносинах.

Фінансова криза, яка вразила світову економіку влітку 2007 року, не має подібних собі явищ у післявоєнній історії людства.Хоча вона набрала надзвичайних масштабів, криза має багато спільного з фінансовими рецесіями попередніх років.

Розвинуті країни європейського континенту зазнали декількох економічних проблем через фінансову кризу, та найбільш помітним економічним був у Великій Британії та Сполучених Штатах. Франція, Німеччина та деякі інші країни надавали підтримку банкам у вигляді урядових позик. Проте, однією з країн, чий уряд виявився нездатним підтримувати високорозвинений фінансовий сектор і був змушений шукати підтримки за межами власної держави, стала Ісландія. Уряд країни не витримав політичного тиску через фінансовий безлад. Те саме сталося з урядами Бельгії та Латвії.

Із політичної точки зору, деякі аналітики ставили питання, чи послабить криза Європейський Союз,

оскільки його держави-учасниці не погоджувалися на спільну економічну політику, намагаючись підтримати незалежність власних економік. Кінець 2008 – початок 2009 рр. ознаменувався цілковитою зміною позиції євро як валюти, зазнавши величезних втрат через прив'язаність до американського долара [2]. На міжнародній арені багато європейських держав постали на противагу Вашингтону напередодні зустрічі G-20 у квітні 2009 року. Німеччина і Франція непохитно протистояли тиску на країни, що зазнали кризи перевиробництва, із боку США, щоб надати їм свою допомогу.

Як наслідок, в Європі виникла боргова криза або криза суверенного боргу серед низки європейських країн. На початку 2010 року він охопив спочатку периферійні країни Євросоюзу (Грецію, Ірландію), і трохи згодом захопив фактично всю зону євро. Джерелом такої кризи вважають кризу ринку держоблігацій у Греції восени 2009 р. [2]. Для деяких країн єврозони стало складним або ж неможливим рефінансування державного боргу без допомоги посередників.

Від кінця 2009 року через зростання величини заборгованості державного і приватного секторів по всьому світу й одночасного зниження кредитних рейтингів у низці країн ЄС інвестори стали побоюватися розвитку боргової кризи. У різних країнах до розвитку боргової кризи призвели різні причини. Так, у Греції зростання величини держборгу було викликане надзвичайно високим рівнем заробітної плати держслужбовцям та значними розмірами пенсійних виплат [3]. Розвитку кризи сприяла також власне структура єврозони (валютний, а не бюджетно-податковий союз), котра також негативно відобразилася на можливості керівництва європейських держав реагувати на розвиток кризи: у країнах-учасницях є єдина валюта, але немає єдиного пенсійного та податкового законодавства [3].

9 травня 2010 року міністри фінансів провідних країн Європи відреагували на зміну інвестиційної обстановки створенням Європейського фонду фінансової стабільності (ЄФФС) із ресурсами розміром у 75 млрд євро для забезпечення фінансової стабільності в Європі за рахунок здійснення низки антикризових заходів. У травні 2011 року грецький державний борг опинився в центрі уваги всього світу. Грецьке суспільство у своїй переважній більшості відкидало будь-які пропозиції, що були спрямовані на заощадження державних коштів, та виказувало власне незадоволення ситуацією через агресивні вуличні акції протесту.

Наприкінці червня 2011 року грецький уряд спрямував до парламенту законопроекти, що передбачали економію бюджетних коштів у розмірі 28 мільярдів євро (блізько 314 мільярдів гривень) протягом наступних 5 років. У разі прийняття запропонованих змін грекам обіцяли надати 12 мільярдів євро із загальноєвропейського фонду. Без вказаного грошового вливання уряд Греції був би змушений оголосити банкрутство вже в середині липня 2011 року [5].

У жовтні 2011 року і лютому 2012 року лідерами єврозони були узгоджені заходи запобігання економічному краху, у тому числі було підписано угоду про списання банками 53,5 % боргових зобов'язань уряду Греції, що належали приватним кредиторам, збільшення обсягів коштів Європейського фонду фінансової стабільності до близько 1 трлн євро.

Протягом листопада 2011 року ліdersи країн єврозони виступили з ультимативними заявами, адресованими Греції. Ніколя Саркозі й Ангела Меркель публічно виказали обурення власних урядів щодо ситуації у Греції.

Проте, іншою проблемою може стати загроза боргової кризи в Іспанії, яка потребує значно більших обсягів фінансової допомоги. Іспанія є 9-тою найбільшою економікою в світі і 4-тою в ЄС, неплатоспроможність Іспанії може мати суттєві економічні наслідки для світової економіки [6]. Іспанія, також як і Греція, Ірландія, Португалія, втратила конкурентні позиції на світових ринках, і має значний дефіцит платіжного балансу, стикнулася з кризою будівельної галузі, яка похитнула фінансову стабільність банківської системи.

Проте, основна проблема боргової кризи в країнах єврозони не пов'язана з великими обсягами державної заборгованості. Відношення державної заборгованості до ВВП у країнах Євросоюзу в цілому є нижчим, ніж в Англії, США або Японії. Проблема полягає в тому, що країни Євросоюзу політично не спроможні управляти кризовою ситуацією, що може спричинити значні фінансові втрати.

Крім зазначених вище причин і передумов, вважається також, що боргова криза в країнах єврозони була спричинена низкою факторів, зокрема таких як:

- 1) Неефективність системи збору та контролю статистичної інформації. Як відомо, уряд Греції подавав неправдиву інформацію про стан державних фінансів.
- 2) Прийняття до Європейського Союзу країн, що мали високі розміри державної заборгованості.
- 3) Диспропорція економічного розвитку країн-членів Європейського Союзу.
- 4) Зона вільної торгівлі та глобалізація світових ринків зумовила втрату конкурентних позицій окремих країн.

Для стабілізації ситуації у країнах Європейського Союзу розглядається можливість подальшого об'єднання у фіскальну унію з метою кращого контролю за державними витратами та надходженнями, узгодження бюджетних політик країн. Зрозуміло, що цей процес є складним, і для здійснення реформ необхідно є підтримка усіх урядів країн та їх громадян. Варіанти вдосконалення Європейського Союзу як економічного об'єднання країн є різними, однак, безсумнівним є факт необхідності реформування існуючої системи об'єднання.

Таким чином, автор дійшов висновку, що в кризових умовах багато європейських країн визнали свою неспроможність самостійно подолати наслідки

рецесії, цим самим підтвердживши свою залежність від провідних країн Європи, таких як Німеччина і Франція, та поставивши під сумнів дієвість існуючих механізмів об'єднання всередині ЄС. Проте, такі

обставини змушують країни шукати альтернативу та реформувати союз відповідно до умов сьогодення, що безумовно свідчить про прагнення до розвитку та вдосконалення цієї наддержавної структури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Issue Guide : Western Europe and the Global Financial Crisis. Analysis brief [Electronic resource] // Council on Foreign Relations. – May 2009. – Access regime : <http://www.cfr.org/economics/issue-guide-western-europe-global-financial-crisis/p19525>.
2. The impact of the global financial crisis on Europe and Europe's Responses. Dennis J. Snower [Electronic resource] // Kiel Institute for the World Economy. – Access regime : http://www.bruegel.org/fileadmin;bruegel_files/Research_contributions/AEEF_contributions/Crisis_Developments_and_Long-Term_Global_Response/AEEF4APPDenisJ.Shower.pdf.
3. Economic Crisis in Europe : Causes, Consequences and Response [Electronic resource] // EUROPEAN ECONOMY 7. – 2009. – Access regime : http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15887_en.pdf.
4. The Global Financial Crisis and the European Union. Ercument Tezcan [Electronic resource] // Turkish Weekly. – 16 July 2009. – Access regime : <http://www.turkishweekly.net/columnist/3170/the-global-financial-crisis-and-the-european-union.html>.
5. Слав'юк Н. Р. Боргові кризи в країнах Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Н. Р. Слав'юк. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2012_1/part1/38.pdf.
6. Резнікова Н. В. Стабілізаційні програми ЄС як відповідь світовій фінансовій кризі [Електронний ресурс] / Н. В. Резнікова, М. М. Відякіна. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/172/knp172_182-186.pdf.